

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Barbara Kutkowska, Tomasz Berbeka, Tomasz Pilawka

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

WPLYW INSTRUMENTÓW WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ NA SYTUACJĘ EKONOMICZNĄ GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH W OPINII ROLNIKÓW

CAP INSTRUMENTS IMPACT ON THE ECONOMIC SITUATION OF INDIVIDUAL FARMS IN THE OPINION OF FARMERS

Słowa kluczowe: wspólna polityka rolna, gospodarstwo, Dolny Śląsk

Key words: Common Agricultural Policy, farm, Lower Silesia

Abstrakt. Celem badań było zaprezentowanie opinii rolników dotyczących zmiany sytuacji ekonomicznej ich gospodarstw po dziesięcioletnim okresie finansowania rolnictwa polskiego w ramach wspólnej polityki rolnej. Badaniami ankietowymi objęto 150 losowo wybranych gospodarstw położonych na terenie województwa dolnośląskiego. Respondentów zapytano m.in. o podstawowe źródła informacji o programach unijnych, na co przeznaczyci uzyskane pieniądze i jak to wpłynęło na ich sytuację ekonomiczną.

Wstęp

W roku 2014 minęło 10 lat od objęcia polskiego rolnictwa instrumentami wspólnej polityki rolnej (WPR). W tym czasie do sektora rolnego oraz na obszary wiejskie skierowano znaczące środki finansowe. Wartość transferów z budżetu unijnego w latach 2004-2013 wyniosła 29,3 mld euro. Łącznie z koniecznym współfinansowaniem z budżetu krajowego, na polską wieś trafiła kwota około 40 mld zł [Nurzyńska 2014]. Wsparcie finansowe skierowane do gospodarstw rolnych zwiększyło ich dochody, a także umożliwiło podejmowanie inwestycji modernizacyjnych. Jak stwierdza Wigier [2009]: „Dla gospodarstw małych fundusze pomocowe z UE były motorem napędowym inwestycji o charakterze dostosowawczym do standardów UE, zaś w gospodarstwach większych impulsem do zwiększania skali produkcji, poprawy warunków pracy i lepszej ochrony środowiska”. Zauważa się jednak znaczące zróżnicowanie wsparcia finansowego, szczególnie w odniesieniu do działań o charakterze inwestycyjnym, pomiędzy poszczególnymi województwami w kraju [Wieliczko 2014, Czubak 2012].

Materiał i metodyka badań

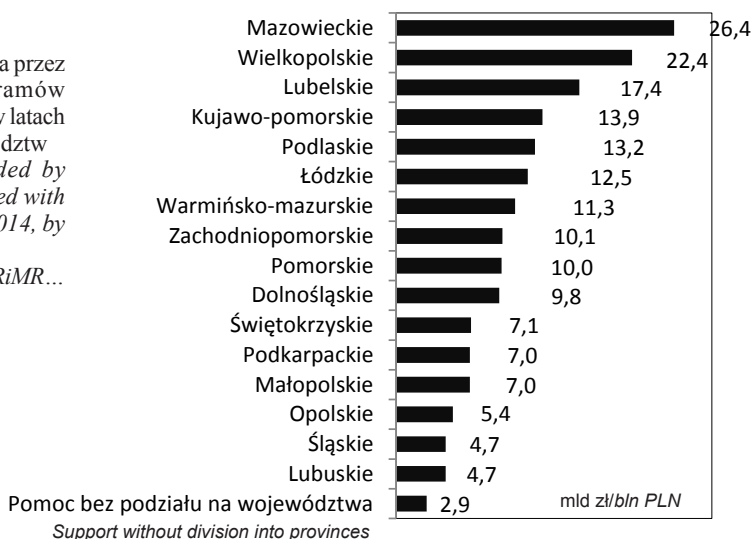
Celem opracowania było zaprezentowanie opinii rolników dotyczących zmiany sytuacji ekonomicznej ich gospodarstw po dziesięcioletnim okresie finansowania rolnictwa polskiego w ramach WPR. Badaniami ankietowymi objęto 150 losowo wybranych gospodarstw położonych na terenie województwa dolnośląskiego. Do badań wzięto gospodarstwa o powierzchni od 1 do 100 ha UR. Próbie 150 gospodarstw rozdzielono według grup obszarowych: do 20 ha, 21-30 ha, 31-50 ha oraz 51-100 ha proporcjonalnie do ich udziału procentowego w województwie. Doradcy rolni, którzy dokonali ankietyzacji ustalili listę gospodarstw w ramach grup w zasięgu powiatowych zespołów DODR we Wrocławiu. Na podstawie tych list drogą losowania warstwowego w grupach obszarowych wybrano obiekty do ankietyzacji, którą przeprowadzono w roku 2014. Przy opracowaniu zebranych materiałów wykorzystano metodę opisową i metodę analizy porównawczej [Stachak 1978].

Wyniki badań

Pomoc dla rolnictwa dolnośląskiego rozpoczęła się już w roku 2002, gdy uruchomiono program przedakcesyjny SAPARD. Nie było to duże wsparcie – stanowiło tylko 1,5% skumulowanej wartości kwoty skierowanej do województwa dolnośląskiego w latach 2002-2014. Jednak dzięki temu programowi rolnicy, administracja gminna oraz służby rolne mogły zapoznać się z formalnymi warunkami uzyskania dofinansowania z budżetu unijnego. Właściwe finansowanie rozpoczęło się od roku 2004. Do marca 2014 roku rolnictwo i obszary wiejskie Dolnego Śląska zabsorbowały prawie 10 mld zł w formie różnych programów. Kwota ta stanowiła 5,3% wsparcia krajowego i stawiało województwo dolnośląskie na 10. miejscu w rankingu województw (rys. 1) [*Wsparcie ARiMR... 2014*]. Wspieranie rolnictwa i terenów wiejskich odbywało się do roku 2006 według Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2004-2006), natomiast działania realizujące przemiany o charakterze strukturalnym wchodziły w skład Sektorowego Programu Operacyjnego (SPO) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora rolno-żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” (tzw. SPO „Rolnictwo”). Oba programy finansowane były przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej [*Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej*, Dz.U. nr 229, poz. 2273 z późn. zm.].

Po roku 2006 kontynuacją obu programów operacyjnych stał się Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 (PROW 2007-2013) finansowany przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich [*Rozporządzenie Rady (WE) 1698/2005*, Dz.U. L 277 z 21.10.2005, Kutkowska 2010, Wieliczko 2006]. Program PROW stał się znaczącym wsparciem finansowym nie tylko gospodarstw rolnych, ale także przedsięwzięć realizowanych na obszarach wiejskich poza gospodarstwami i stanowił 35% kwoty wsparcia skierowanego w latach 2002-2014 do województwa dolnośląskiego. Jednak, podobnie jak w całym kraju, to płatności bezpośrednie stały się powszechnym instrumentem wspierania dochodów w gospodarstwach rolnych po 2004 roku [Kutkowska 2009, Nurzyńska 2012, 2014]. Stanowiły one prawie 64% kwoty całkowitego wsparcia dla regionu dolnośląskiego w analizowanym okresie. Płatnościami bezpośrednimi objęto 80% wszystkich gospodarstw uprawnionych na Dolnym Śląsku¹. Najwięksi beneficjenci dopłat bezpośrednich to rolnicy z powiatu wrocławskiego, do których trafiło 11% kwoty wojewódzkiej

Rysunek 1. Pomoc udzielona przez ARiMR w ramach programów współfinansowanych z UE w latach 2002-2014 według województw
Figure 1. Support provided by ARMA programs co-financed with the EU in the years 2002-2014, by province
Źródło/Source: [*Wsparcie ARiMR... 2014*]

¹ Według kampanii 2013 z dopłat bezpośrednich skorzystało 56,7 tys. dolnośląskich gospodarstw, czyli 4% gospodarstw otrzymujących dopłaty w Polsce [*Wsparcie ARiMR... 2014*].

dopłat za lata 2004-2014, następnie: świdnickiego (6%), strzełińskiego (5,8%), ząbkowickiego i legnickiego (po 5,3%) oraz średzkiego i kłodzkiego (po 5,1%) [Kutkowska, Hasiński 2013].

Do marca 2014 roku w ramach działań PROW 2007-2013 oraz zobowiązań z PROW 2004-2006 beneficjentom tego programu wypłacono kwotę 2,58 mld zł (5% kwoty krajowej). Z działań o charakterze inwestycyjnym² skorzystało 731 młodych rolników (3% w skali kraju) oraz 1818 beneficjentów modernizujących gospodarstwa (4% w skali kraju). Z programu rent strukturalnych skorzystało 3844 rolników (5% beneficjentów krajowych), a z działania związanego z różnicowaniem działalności nierolniczej 391 uprawnionych osób (3% w kraju). W ramach programów rolnośrodowiskowych zrealizowano 27 tys. wniosków (4% w kraju). Ponadto, prawie 26 tys. rolników dolnośląskich było beneficjentami wsparcia z tytułu lokalizacji ich gospodarstw na terenach o niekorzystnych warunkach ONW (3% w kraju) [Wsparcie ARiMR... 2014]. Największymi beneficjentami PROW-u byli rolnicy i mieszkańcy obszarów wiejskich powiatów: wrocławskiego (10% kwoty wojewódzkiej) i kłodzkiego (8,6% tej kwoty) [Kutkowska, Hasiński 2013].

Podstawowym źródłem informacji dla rolników o możliwościach i zasadach korzystania z unijnych programów rolniczych byli pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego. Średnio ponad 30% respondentów, a w grupie gospodarstw do 20 ha – 40%, wskazało służby rolne jako główne źródło informacji o programach (tab. 1). Drugim ważnym miejscem poszukiwań informacji był internet. Na internet wskazało średnio 20% ankietowanych, a z grupy obszarowej 30-50 – prawie 23%. Dla 18% rolników tym źródłem była fachowa prasa, dla prawie 23% – inny rolnik. Te źródła były ważne dla respondentów z gospodarstw o arealach do 20 ha. Na pracowników i wydawnictwa ARiMR wskazało 10% rolników, przede wszystkim z grup obszarowych powyżej 30 ha. Biorąc pod uwagę, że fachowe i cieszące się popularnością czasopisma rolnicze wydaje także DODR we Wrocławiu, głównym źródłem informacji o możliwościach uzyskania wsparcia finansowego dla rolników dolnośląskich było doradztwo rolnicze. Opinie te potwierdziły badania wcześniej prowadzone w gospodarstwach dolnośląskich [Kalinowski 2011]. Także Sokołowska [2014] wskazuje na istotną rolę służb doradczych we wdrażaniu instrumentów WPR do praktyki rolniczej³.

Wszystkie ankietowane gospodarstwa objęte były płatnościami bezpośrednimi. Tylko 7% z nich wykorzystało pogram SAPARD i SPO „Rolnictwo”, natomiast 90% badanych gospodarstw skorzystało z różnych instrumentów PROW-u. Najwięcej gospodarstw, których użytkownicy sięgnęli po programy unijne (41%), to większe gospodarstwa, z grupy obszarowej 50-100 ha, w drugiej kolejności gospodarstwa o powierzchni 30-50 ha (37%), następnie z grupy obszarowej 20-30 ha (16%) i 1-20 ha (6%). Uzyskane kwoty wsparcia rolnicy przeznaczyli przede wszystkim na zakup środków obrotowych do produkcji; środków ochrony roślin, nawozów, paliwa (średnio

Tabela 1. Źródła pozyskiwania informacji o wsparciu gospodarstw z budżetu UE
Table 1. Sources of information on the support of the EU budget holdings

Grupa obszarowa/Area group [ha]	Udział odpowiedzi/% of answers						
	prasa/press	internet	radio	inny rolnik/other farmer	urząd gminy/municipal office	ARiMR/ARMA*	ODR/Agriculture Advisory Center
Do/Up 20	20,0	16,7	3,3	16,7	0,0	3,3	40,0
21-30	17,1	20,7	7,3	15,9	0,0	7,3	31,7
31-50	17,8	22,7	5,9	10,8	0,5	10,8	30,8
51-100	19,3	18,2	4,5	13,1	2,8	11,9	30,1
Razem/Total	18,4	20,3	5,5	12,9	1,3	10,1	31,3

* ARiMR/Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture

Źródło: badania własne

Source: own study

² Działania: „Ułatwianie startu młodym rolnikom” i „Modernizacja gospodarstw rolnych”.

³ Według badań Sokołowskiej [2014], rolnicy poszukują informacji z zakresu: możliwości korzystania ze środków pomocowych UE (80%), warunków uzyskania dopłat bezpośrednich (51%), kierunków najbardziej opłacalnej produkcji (39%), nowych odmian roślin i ras zwierząt (33%), nowych środków ochrony roślin i ich stosowania (32%). Wzrasta zapotrzebowanie na informacje o możliwościach pomocowych UE.

Tabela 2. Przeznaczenie uzyskanych środków finansowych z UE
 Table 2. Application of received funding from the EU

Grupa obszarowa/ Area group [ha]	Udział odpowiedzi/% of answers								
	środki ochrony roślin/ plant protection	nawozy/ fertilizers	pasze/ animal feed	paliwo/ fuel	modernizacja/ modernization	zakup ziemi/ land purchase	spłata kredytu/ loan payment	bieżące potrzeby rodziny/ current family needs	inne/ others
Do/Up 20	23,21	41,97	2,79	13,00	4,64	2,32	0,00	12,07	0,00
20-30	16,98	28,42	1,05	15,83	12,38	1,22	9,62	13,98	0,52
30-50	15,09	29,57	0,00	11,66	25,07	1,95	7,49	8,68	0,50
50-100	15,43	26,35	0,00	10,73	27,70	3,65	4,54	9,82	1,78
Razem/ Total	16,16	29,08	0,40	12,22	22,12	2,45	6,30	10,35	0,93

Źródło: badania własne
 Source: own study

57% respondentów). Finansowanie zakupów środków do produkcji z pieniędzy unijnych dotyczyło głównie gospodarstw mniejszych obszarowo. Gospodarstwa większe przeznaczały środki finansowe także na cele modernizacyjne oraz zakup ziemi. Około 10% uzyskanych funduszy przeznaczono na bieżące potrzeby rodziny i przede wszystkim dotyczyło to gospodarstw mniejszych (tab. 2).

Badania Józwiaka [2010] wskazują, że w skali kraju tylko 0,7% gospodarstw rolnych skorzystało w latach 2007-2009 z płatności unijnych na modernizację gospodarstw i znacznie częściej trafiały one do większych gospodarstw (16 i więcej ESU). Potwierdzają to badania Berbeki, Szuka i Kucharskiej [2014] dla warunków dolnośląskich. Tak więc środki unijne przeznaczone na modernizację służyły niewielkiej liczbie większych gospodarstw rolnych, które już mają zdolności konkurencyjne [Józwiak 2010]. W ocenie większości ankietowanych rolników, sytuacja finansowa ich gospodarstw była średnia (tab. 3). Tak wskazało od 45,5 do 64,2% respondentów. Na sytuację bardzo dobrą wskazało 11% rolników z grupy obszarowej 30-50 ha, na dobrą – od 19,2 do 38,2% (średnio 28,3%). Przeciętnie 11% respondentów wskazało, że sytuacja finansowa gospodarstwa była zła, ale aż 23,1% z grupy obszarowej 20-30 ha.

Po 10 latach wsparcia finansowego instrumentami WPR ponad połowa rolników uznała, że kwoty uzyskane z tytułu dopłat bezpośrednich i działań PROW przyczyniły się do rozwoju gospodarstwa, a prawie co czwarty twierdził, że istotnie zwiększyły dochód gospodarstwa (tab. 4). Ponad 10% respondentów twierdziło, że finansowanie unijne zahamowało lub spowolniło proces upadania gospodarstw, najwięcej z grupy obszarowej 20-30 ha (14,3% odpowiedzi). 7,5% ankietowanych, w tym 17,9% z grupy obszarowej 20-30 ha i 11,1% z grupy obszarowej 50-100 ha uznało, że uzyskane płatności nie miały większego wpływu na zmiany w gospodarstwie. Respondenci (średnio 4,4%) wskazali, że wsparcie unijne przyczyniło się do wzrostu cen maszyn i środków do produkcji, w tym 14,3% z grupy obszarowej 20-30 ha. Badania Józwiaka [2010] wskazują, że dochody gospodarstw rolnych poprawiły się, ale instrumenty WPR w nikłym stopniu przyczyniły się do poprawy ich zdol-

Tabela 3. Ocena sytuacji finansowej gospodarstwa w opinii respondentów
 Table 3. Assessment of the financial situation of farm, in the opinion of respondents

Grupa obszarowa/ Area group [ha]	Udział odpowiedzi/% of answers				
	bardzo dobra/ very good	dobra/good	średnia/ medium	zła/bad	bardzo zła/ very bad
Do/Up 20	0,0	36,4	63,6	0,0	0,0
20-30	0,0	19,2	57,7	23,1	0,0
30-50	10,9	38,2	45,5	5,5	0,0
50-100	1,9	20,8	64,2	13,2	0,0
Razem/ Total	4,8	28,3	55,9	11,0	0,0

Źródło: badania własne
 Source: own study

Tabela 4. Wpływ płatności unijnych na sytuację ekonomiczną gospodarstw
 Table 4. EU payments impact on economic situation of farms

Grupa obszarowa/Area group [ha]	Udział odpowiedzi [%] według grupy obszarowej [ha]/% of answers according to area group [ha]				
	do/up 20	20-30	30-50	50-100	razem/total
Nie miało większego wpływu na zmiany w gospodarstwie/Has little effect on the changes in the farm	0	17,9	1,5	11,1	7,5
Spowolniło proces upadania gospodarstwa i odsunęło go w czasie/Slowed down the process of falling household, and lost it in time	0	0	4,6	3,7	3,1
Zahamowało proces upadania gospodarstwa/Stopped the process of falling farm	8,3	14,3	6,2	5,6	7,5
Przyczyniło się do rozwoju gospodarstwa/Contributed to the development of the farm	66,7	32,1	50,8	63,0	52,8
Istotnie zwiększyło dochód gospodarstwa/Significantly increased farm income	16,7	21,4	35,4	14,8	24,5
Spowodowało wzrost cen maszyn i środków do produkcji/Caused an increase in the prices of machinery and means of production	83	14,3	1,5	1,9	4,4

Źródło: badania własne

Source: own study

ności konkurencyjnej na rynku europejskim i światowym⁴. Marks-Bielska i Babuchowska [2010] przeprowadziły podobne badania w województwie warmińsko-mazurskim na próbie prawie 300 rolników. Ponad 27% ankietowanych rolników z tego województwa oceniło, że pomimo uzyskanego wsparcia, ich sytuacja ekonomiczna nie uległa zmianie, większość jednak (72,6%) stwierdziła, że skierowane do ich gospodarstwa finansowanie wywarło pozytywny wpływ na kondycję ekonomiczną gospodarstwa, przy czym 45,6% wskazało, że wpływ ten był nieznaczny, a 27%, że znaczący. Badania przeprowadzone przez Judzińską i Łopaciuka [2012] na próbie prawie 3000 gospodarstw wykazały, że rolnicy ocenili wpływ regulacji WPR na zmiany w rolnictwie jako niewielki, jedynie w odniesieniu do płatności bezpośrednich 30% respondentów uznało ten wpływ za duży.

Podobne badania przeprowadzono na terenie Opolszczyzny w roku 2008 wśród 150 kierowników gospodarstw [Sokołowska, Szwiec 2011]. Prawie połowa respondentów uznała (49%), że wpływ WPR na sytuację wsi i rolnictwa był niekorzystny, natomiast jedynie 15% respondentów uznało, że dopłaty bezpośrednie nie poprawiły ich sytuacji dochodowej, natomiast 22% uznało, że miały one znaczący wpływ na dochody gospodarstw.

Wnioski

1. Podstawowym źródłem informacji dla rolników o możliwościach i zasadach korzystania z unijnych programów rolniczych byli pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego.
2. Najwięcej gospodarstw, których użytkownicy sięgnęli po finansowanie z działań PROW, to większe gospodarstwa, o powierzchni powyżej 30 ha.
3. Uzyskane kwoty wsparcia rolnicy przeznaczali przede wszystkim na zakup środków obrotowych do produkcji. Finansowanie zakupów środków do produkcji z pieniędzy unijnych dotyczyło głównie gospodarstw mniejszych obszarowo. Gospodarstwa większe przeznaczały środki finansowe na cele modernizacyjne oraz zakup ziemi.
4. Połowa rolników uznała, że kwoty uzyskane z tytułu dopłat bezpośrednich i działań PROW przyczyniły się do rozwoju gospodarstwa, a prawie co czwarty twierdził, że istotnie zwiększyły dochód gospodarstwa. Ponad 10% respondentów twierdziło, że finansowanie unijne zahamowało lub spowolniło proces upadania gospodarstw. Tylko 7,5% ankietowanych uznało, że uzyskane płatności nie miały większego wpływu na zmiany w gospodarstwie.

⁴ Według Józwiaka [2010], konkurencyjne są tylko największe gospodarstwa (16 i więcej ESU), jest ich zaledwie 93 tys. (5% w skali kraju), ale wytwarzają 41% wartości produkcji rolniczej w Polsce.

Literatura

- Berbeka T., Szuk T., Kucharska M. 2014: *Siła ekonomiczna gospodarstw rolniczych podejmujących inwestycje na Dolnym Śląsku*. Roczn. Nauk. SERiA, t. XVI, z. 2, 15-21.
- Czubak W. 2012: *Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej wspierających inwestycje w gospodarstwach rolnych*, J. Agri. Rural Devel., no. 3(25), 57-67.
- Józwiak W. 2010: *Czy konkurencyjność polskich gospodarstw rolnych może ulec szybkiej poprawie w latach 2014-2020?* Wieś i Rolnictwo, nr 4(149), 11-16.
- Judzińska A., Łopaciuk W. 2012: *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na zmiany w rolnictwie, Raport nr 38. Program wieloletni 2011-2014*, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 80-102.
- Kalinowski J. (red.). 2011: *Znaczenie służb doradczych w przemianach gospodarstw rolnych w województwie dolnośląskim*, Wyd. UP we Wrocławiu, Wrocław.
- Kutkowska B. 2009: *Wspieranie dochodów rolniczych przez dopłaty bezpośrednie gospodarstwach Dolnego Śląska*, J. Agri. Rural Devel., no. 2(12), 101-109.
- Kutkowska B. 2010: *Skala i formy oddziaływania instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej wspierających rozwój zrównoważony rolnictwa i obszarów wiejskich na Dolnym Śląsku*, [w:] B. Kutkowska (red.), *Rozwój zrównoważony rolnictwa i obszarów wiejskich na Dolnym Śląsku*, Wyd. IRWiR PAN, Warszawa, 39-70.
- Kutkowska B., Hasiński W. 2013: *Significance of CAP (Common Agricultural Policy) instruments in intraregional diversification of rural areas on the example of Lower Silesian voivodship*, J. Agri. Rural Devel., no. 4(30), 137-148.
- Marks-Bielska R., Babuchowska K. 2010: *Functioning of the direct subsidies system in Poland and other European Union countries*, J. Agri. Rural Devel., no. 3(17), 89-100.
- Nurzyńska I. 2012: *Syntetyczny obraz krajowej i unijnej polityki wobec obszarów wiejskich. Raport o sytuacji wsi. Polska wieś 2012*, Wyd. SCHOLAR Warszawa, 175-189.
- Nurzyńska I. 2014: *Przemiany struktury gospodarki wiejskiej*, [w:] *Polska wieś 2014. Raport o stanie wsi*, Wyd. SCHOLAR, Warszawa, 147-150.
- Rozporządzenie Rady (WE) 1698/2005 z dnia 20 września 2005 roku w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Dz.U. L 277 z 21.10.2005.
- Sokołowska S. 2014: *Funkcjonowanie systemu doradztwa rolniczego w województwie opolskim*, J. Agri. Rural Devel., no. 1(31), 123-132.
- Sokołowska S., Szwiec P. 2011: *Postrzeganie polityki rolnej prowadzonej w Polsce w kontekście WPR Unii Europejskiej przez kierowników indywidualnych gospodarstw rolnych*, Wieś i Rolnictwo, nr 3(152), Warszawa, 127-137.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Dz.U. nr 229, poz. 2273 z późn. zm.
- Wieliczko B. 2006: *Polityka Unii Europejskiej wobec obszarów wiejskich*, Studia i Monografie, nr 134, Wyd. IERiGŻ.
- Wieliczko B. 2014: *Czy wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej powoduje zróżnicowanie w tempie rozwoju rolnictwa polskich regionów*, J. Agri. Rural Devel., no. 1(31), 169-178.
- Wigier M. 2009: *Programy unijne wspierają inwestycje*, [w:] *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do UE – 5 lat programu badawczego*, Nowe Życie Gospodarcze, nr 23-24, Warszawa.
- Wsparcie ARiMR na rzecz województwa dolnośląskiego w ramach programów współfinansowanych przez UE. 2014: Departament Programowania i Sprawozdawczości ARiMR, Warszawa.

Summary

The aim of this paper is to present the opinion of farmers on the change in economic conditions of their farms after ten years of Polish agricultural financing within the CAP. The survey consisted of 150 randomly selected farms located in Lower Silesia province. Respondents were asked about the main sources of information on EU programs, that's what destine received money and how it affected their economic situation.

Adres do korespondencji
prof. dr hab. Barbara Kutkowska, dr inż. Tomasz Berbeka
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
pl. Grunwaldzki 24 A, 50-363 Wrocław
tel. (71) 320 17 83, 320 17 76, 320 17 97
e-mail: barbara.kutkowska@up.wroc.pl, tomasz.berbeka@up.wroc.pl, tomasz.pilawka@up.wroc.pl